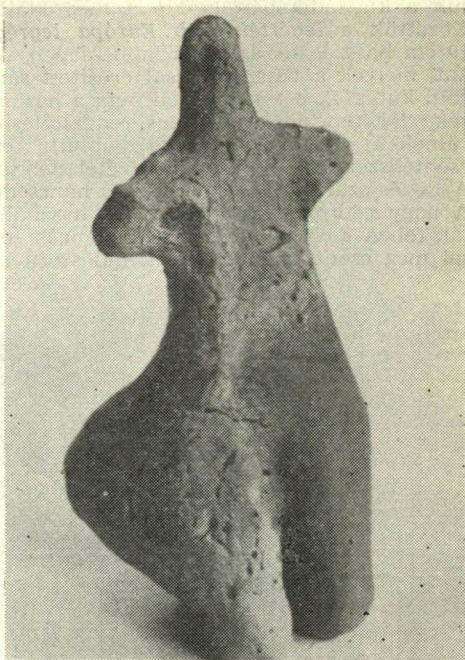

KŐKORSZAKI KINCSEK RÖSZKÉN

MEGTALÁLTÁK EURÓPA LEGRÉGIBB HÁZMODELLJÉNEK TÖREDÉKÉT

A falutól jó órányi gyalogútba tellett, míg a szurkosan csillogó szántások között a dombig elérhettünk. A dombig, mely alföldi hegyként emelkedett az asztalsímaságú táj közepén. Már ősszel is dolgoztunk itt, s látszólag azóta sem változott. Az égen most is esőszagú felhők lógnak, a varjak most is kárörvendő károgaással ellenőrzik munkánkat. Nem messze hatalmas kukoricatábla sűrűlik. Az egykor aranyszínű szárait szürkére, sárosra fakították a téli fagyok. Évelő kukorica, mondja az egyik dorozsmai, s bizonyára igaza is van, mert a dorozsmaiak világlátott emberek. A többiek helyeslő nevetéssel hagyják jóvá az újszerű mezőgazdasági szakkifejezést. Dél tájban a felhők kimenőt engedélyeznek a napnak, s egy csapásra minden megváltozik. A semlyék bokrai ropogósan nyújtózkodnak, a rügyek pattanásig telve tavaszi nedvekkel. Az útmenti árok szélén harsogó zöld fűcsomók foltosodnak, s az átmelegedett köveken szorgalmasan szerelmeskednek a tűzszínű bodobácsok. Ez már a tavasz legbiztosabb jele. Már mint annak, aki magától is nem érzi, hogy a levegőt szinte szétfeszíti az élet megújulásának vibráló csodája. Érzik ezt a nyugdíjas dorozsmai kubikosok is, akik hatalmas kupacokba rakják lapátjaikkal a gödrökből kikerülő földet, ritmikus mozdulatokkal, mint a legősibb, de legtökéletesebb gépek. Közben vizsga szemmel nézik a szántásokra leszálló galambokat, mivel a dorozsmaiak nemcsak világlátott emberek, de született galambszakértők is.

A leletek egyik értékes darabja:
istennő-szobor

Ilyenkor, ha a nap kisüt, gyakran érkeznek látogatók, kíváncsiak. Most is itt áll egy pénzügyőr, vagyis finác, akinek már elmagyaráztuk, miért ásunk, s milyen asszonyok fazekainak töredékeit szedegetjük ki a szíjas ösföldből.

Most ketten érkeznek, egy paraszt meg az útkaparó. Még kucsmát hordanak, de a vattakabát már lekerült róluk. Előbb a paraszt szólal meg a kölcsönös üdvözlés után: — tán régészek —, majd a helybenhagyó válaszra elhallgat, várva, hogy az okosabb, vagyis az útkaparó is szóljon.

— A Récsy kastélya nem itt volt, hanem a dombtetőn — mondja az. — Ha kincsöt keresnek, ott ásanak.

— Nem azt keresünk — mondom —, de ő nem zavartatja magát.

— A major mög amott állt — közli, bár erre senki sem kíváncsi. Ezután újra elkezdjük a népművelésnek azt a módját, mely ugyan semmilyen jelentésben vagy statisztikában nem szerepel, mégis a legeredményesebbnek tartható. Leugrunk velük a kiásott, hatalmas gödrökbe, s elmagyarázzuk, hogy az ásatással egy kőkori falu maradványait tárjuk fel.

A rőszkei határban, az egykori ártéri szigeten, mintegy 6000 évvel ezelőtt telepített meg az a néhány család, akik ezeket a hatalmas gödröket az agyagba vájták. Az egymásra simuló tortaszerű rétegekből igen sok felvilágosítást nyerhetünk az e kori életéről.

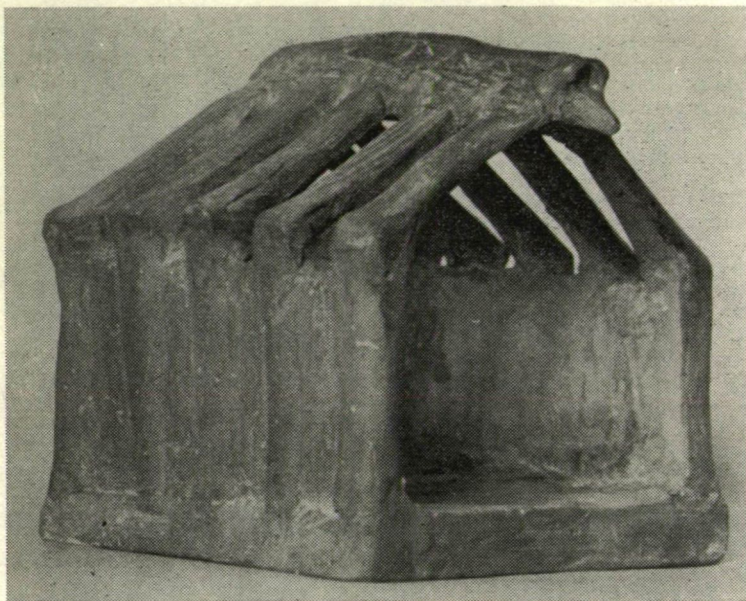
Kora ősszel költözhetek ide, lassú vándorlásuk során, s tán egy évtizedig laktak itt. Táplálékukat, a kezdetleges földművelés mellett, zömmel a gyűjtögető-halász-vadász életmód biztosította. A gödör aljától felfelé egymást követik a szarvas-, őstulokosontos szintek, a tavaszi iváskor fogott mázsás halak, majd a kagylók, s csigák rétegei. Háziállatokat is tartottak, zömmel juhot, kecskét, néhány szarvasmarhát, sertést, kutyát. A lovat még nem ismerték.

Mikor idáig jutottam, kételkedve néztek rám. Láttam, *nem hiszik, hogy volt olyan*

korszak, mikor a röszei ember nem tartott lovat... Pedig a ló tartás szokása ma- napság is kiköpőfélben van.

Nem hagyom magam félbeszakítani, folytatom.

Minden család külön, körülbelül 4×5 méter nagyságú házban lakott. Előszed- jük a kis ládikóban lapuló ásatási kiállítást, melyben a ritka leletek sorakoz- nak. Közöttük a legértékesebb Európa legrégebb házmodelljének töredéke. A mintegy 10 cm hosszú, kis agyagházikón szépen kiképezték az egymásba csapolt tetőgerendá- kat, melyek a vesszőfonással erősített sárfalra támaszkodtak. Az oromrészen hegyes fülű kutyafej, a rontás ellen óvta a házat s lakóit. A modell a házi áldozóhely tarto- zéka lehetett, több, mágikus rendeltetésű tárggyal együtt. Apró istennőszobrok ke- rülnek át a dobozból a lapátkoptatta tenyerekbe, állatfej díszű oltárka, mécsesek, csontékszerek. Az eszközök kivétel nélkül csontból, agancsból vagy kőből készültek. A fa- és szarutárgyak, tökhéj- és hancsedények létezésére csak következtetni tudunk. A nagy gödröket agyagbányának használták, a kitermelt agyagból házaik falát húz- ták fel. A gödrök körül égetőkemencék sorakoztak, ahol a nagyobb részt körömcspés- sel meg csontárral bekarcolt, hálószerű mintával díszített edényeiket is égették. Az

Az újkőkori házmodell (Rekonstrukció)

állatsontok között néhány embercsonttöredék is előkerült. Bizony, az ősök megették egymást, ha nem is túl gyakori volt ez a mai ember számára visszatartó szokás.

Az ásatáson legalább három tonna edénytöredéket találtunk. Lesz dolga a restaurátoroknak, míg a sok ezer darabból újra edények kerekednek...

— Aztán milyen nép volt ez, magyarok? — kérdi a paraszt, aki eddig csendben figyelt. Így hát el kell magyaráznunk ismét, hogy a honfoglalás 896-ban volt, a mi ősröszeink pedig ennél sokkal régebben pécézték a Tisza-parton. Valahonnan Kis-Ázsiából szivárogtak át ezek a törzsek — melyeket mi Körös-csoportnak ne- vezünk — a mai Görögország területére, majd lassú vándorlásuk útján jutottak el a Kárpát-medencébe. Itt aztán végleg meg is rekedtek. Csak addig laktak egy-egy telephelyükön, míg a frissen feltört ugar ki nem merült, s a környék vadállománya alaposan meg nem csappant. Akkor tovább költöztek néhány kilométerrel. Ugyan- ilyen edényeket találtunk Görögországban, Romániában, Bulgáriában, Jugoszlá- viában is, de Magyarországtól északra már nyomuk sincsen.

Már éppen a bonyolult radiokarbon vizsgálatoknál tartok, melyet a múlt év- ben Berlinben végeztek, hogy a telep korát egész pontosan meg tudjuk határozni, amikor az útkaparó közbeszól:

— A Récsey kastélya a dombon állt, még én is emlékszek rá. A régi öregök mög mind tudják, hogy a major a másik oldalon volt. Már hogy került volna ide a falu?

A dorozsmaiak, akik világlátott emberek, megvetően fordítottak neki hátat. Pedig tán igaza is volt. Törpe világunk nem tudja a nagyon nagy vagy nagyon kicsi mennyiségeket érzékelni. A 6000 év sok-sok generációjából csak a nagyszülők koráig tudják az időt követni, mint ahogy a nap nyolc félpércnyi távolságát sem lehet a szeged—budapesti úttal kifejezni. S valljuk be, ezek a fogalmak bennünk sem realizálódnak könnyen, hiszen mai világunk a történeti időnek csak parányi töredékét jelenti. Kutatásaink a múlt mély sötétjébe próbálnak némi fényt vetni, de valójában lámpásaink még igen-igen gyengék.

Így aztán a népművelés véget is ér, a hallgatóság indul szalonnázni, mivel majd az egész délelőttöt a tudománynak szentelték. Ahogy lejjebb kocódnak az úton, Károly bácsi, a dorozsmaiak brigadéros a rátámaszkodik a csákányra, s így szól komájához, a már ugyancsak ószülő Simon Lajoshoz: — Ez az ember annyi mindenkivel találkozik, egész évben úton van, mivelhogy útkaparó, oszt mégis milyen buta maradt... Kár volt rá a szót pocskékolni.

Amiben azért nem volt teljesen igaza, bár a dorozsmaiak, mint már mondtam, világlátott emberek.

TROGMAYER OTTÓ

Anna Margit: Fésülködő